

Podcast: Esteettömyys helpottaa ja tehostaa työtä, vanhempi tutkija Nina Nevala Työterveyslaitos

Voit kuunnella podcastin [täältä](#).

Kuuntelet työkyky käyttöön podcast -sarjaa. Sarjassa puhutaan osatyökykyisten ihmisten työllistymisestä ja työssä jatkamisesta. Sarjan on tuottanut Työterveyslaitos ja rahoittanut sosiaali- ja terveysministeriö. Sarja on osa hallituksen kärkihanketta Osatyökykyisille tie työelämään.

Työelämän esteettömyys mahdollistaa osatyökykyisten ihmisten osallistumisen työelämään. Työpaikan esteettömyys tarkoittaa yleensä parempia ratkaisuja meille kaikille.

Vanhempi tutkija Nina Nevala Työterveyslaitoksesta kertoo, miten työpaikan esteettömyyttä voidaan parantaa, kuka nämä parannustyöt maksaa ja minkälaista tukea niihin voi saada.

Toimittajana on Satu Lehtinen Työterveyslaitoksesta.

Satu Lehtinen:

Vanhempi tutkija Nina Nevala, mitä kaikkea esteettömyys työpaikalla voi tarkoittaa?

Nina Nevala:

Esteettömyys voi tarkoittaa sitä, että työpaikalla on huomioitu kaikki erilaiset työntekijät ja heidän mahdollisuutensa toimia mahdollisimman tasavertaisesti. Ja tässä voidaan ajatella esimerkiksi niitä työtiloja, sitä työpaikka rakennusta, sitten sitä työyhteisön toimintaa, yleisiä asenteita ja sitten myöskin sitä tiedon saamista ja tiedon käytön mahdollisuuksia.

Satu Lehtinen:

Mikä voisi olla semmoinen konkreettinen esimerkki esteettömyydestä?

Nina Nevala:

Jos ajatellaan vaikka, että ikääntymisen myötä yleensä kuulo heikentyy kaikilla. Niin, että meillä on hyvät akustiset ympäristöt siellä työpaikalla, että meillä on riittävä mahdollisuus keskittyä siihen työhön, ja että esimerkiksi kokous ja koulutus tiloissa käytetään äänentoistolaitteita. Niin, että jos on jollakin vaikka kuulokoje käytössä, niin hänellä on mahdollisuus kuulla kokouksessa ja koulutuksessa niin riittävän hyvin.

Satu Lehtinen:

Nina Nevala työskentelet Työterveyslaitoksella vanhempana tutkijana. Miten esteettömyys liittyy sinun työhösi?

Nina Nevala:

Olen omassa työssäni tutkinut ja kehittänyt ja kouluttanut osatyökykyisyyteen ja vammaisuuteen ja työelämään liittyvissä asioissa.

Meillä on ollut erilaisia projekteja esimerkiksi Kuulokojeen käyttäjät työelämässä tai Liikuntavammaiset henkilöt työelämässä. Tällaisia hankkeita. Ja sitten olemme hakeneet niitä ratkaisuja, että minkälaiset ratkaisut parantaa osatyökykyisten ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia työllistyä ja sitten jatkaa työssä.

Satu Lehtinen:

No ajatellaan, että mä oon työnantaja ja mä joudun nyt sitten esteettömyys kysymysten eteen. Mulla on työntekijä, jonka työympäristöä tai työvälaineitä pitäisi jotenkin muuttaa, jotta hän voisi jatkaa työssään. Tai sitten mä olen palkkaamassa ehkä työntekijää, joka tarvitsisi jotakin ratkaisuja. Niin mun päässä pyörii nyt ehkä semmoisia kysymyksiä, että onko kyseessä kauhean hankala prosessi ja mahdollisesti kallis prosessi? Ja miten mä nyt sitten pääsisin työnantajana liikkeelle tässä?

Nina Nevala:

No varmaan työnantajan näkökulmasta niin se osaaminen edellä. Eli työntekijän osaaminen ja ammattitaito on varmasti ne tärkeimmät, jonka perusteella palkataan.

Ja sitten, jos on jotain tällaisia ratkaisuja, joita tarvitaan vaikka toimintakyvyn, jos työntekijän toimintakyvyssä on jotain semmoista, joka vaatii tämmöisiä ratkaisuja, niin kyllähän työterveyshuollon tuki työnantajalle on todella tärkeää. Työnantaja voi keskustella työterveyshuollon ammattihenkilön tai asiantuntijan, siis työterveyslääkärin, työterveyshoitajan kanssa ja tarvittaessa voidaan miettiä, että minkälaisia ratkaisuja siinä tarvitaan.

Usein myöskin työnhakijalla tai työntekijällä, jolla on jo joku tämmöinen asia, joka edellyttää muutoksia, niin hän itse kyllä tietää, että mitä hän tarvitsee.

Ja työntekijöillähän on usein yhteydet kolmannen sektorin toimijoihin. Eli jos ajatellaan vaikka, että on näkövammaisen henkilö, niin hän hänellä on hyvät palvelut Näkövammaisten keskusliitosta. Nyt Näkövammaisten keskusliitto esimerkiksi tukee myöskin työterveyshuoltoa ja työnantajaa niissä ratkaisuisissa. Tai sitten, jos on kuulovamma tai liikuntavamma, niin taas sitten siltä puolelta sitten yhteys sinne kolmannen sektorin toimijoihin.

Eli kyllä meillä on niitä tukipalveluita ja työnantajalle on helpointa se yhteistyö sen työntekijän ja sitten työterveyshuollon kanssa.

Satu Lehtinen:

Onko työterveyshuolto sitten semmoinen taho, joka voi ottaa kokonaisuutena tämän asian haltuun?

Nina Nevala:

Kyllä. Kyllä työterveyshuollon rooli on juuri tällainen, että heillä on sitä asiantuntemusta siitä, että miten joku vamma tai sairaus tai toimintakyvyn rajoite vaikuttaa juuri siinä kyseisessä ammatissa siihen työsuoritukseen ja työn tekemiseen, ja tietää myöskin minkälaisia ratkaisuja on käytettävissä.

Ja keinovalikoima on varsin laaja. Jos ajatellaan esteettömyyttä niin, jos se pitää sisällään ympäristöä tai työyhteisön toimintaa tai jotenkin sitä tiedon käyttöä tai tiedon hyödyntämiseen tarvitaan jotain ratkaisuja, niin työterveyshuolto tuntee niitä tahoja, joiden puoleen voi kääntyä.

Ja jos ajatellaan vaikka jotain apuvälineitä niin nehan ei tule työnantajan maksettaviksi, vaan useimmiten joko Kela voi korvata esimerkiksi näkövammaisen henkilön apuvälineitä tai sitten voi saada, työntekijä voi saada, terveyskeskuksesta tai keskussairaalasta niitä ratkaisuja, jotka sitten sovitetaan siihen, jos on vaikka tietokoneisiin liittyviä ratkaisuja, niin sovitetaan siihen työpaikan kokonaisuuteen.

Satu Lehtinen:

Eli nämä kaikki kustannukset ei jää työnantajan maksettaviksi?

Nina Nevala:

Ei. Että sitten työympäristöön liittyviä ratkaisuja, niin työnantaja on tietysti vastuussa niistä työolosuhteista. Ja näin voi ajatella, että mitä esteettömät ympäristöt meillä on kaikkineen työpaikoilla, niin se helpottaa tietysti kaikkien toimintaa ja myöskin usein sujuvoittaa niitä työprosesseja, että siellä kaikkien on helpompi toimia.

Satu Lehtinen:

Mitä sitten, jos on semmoinen tilanne, että mä olen vaikka yksinyrittäjä. Mulla ei ole työterveyshuoltoa, niin kenen puoleen mä voin sitten kääntyä?

Nina Nevala:

No siinä tapauksessa terveyskeskuksen puoleen voi kääntyä tai sitten juuri tänne vammaisjärjestön kolmannen sektorin puoleen, mistä sitten voi saada myös tukea ja tietoa ja palvelua.

Satu Lehtinen:

Mistä työnantaja nyt sitten vähintään pitää huolehtia?

Nina Nevala:

Työnantaja huolehtii niistä terveellisistä ja turvallisista työolosuhteista ja myöskin yhdenvertaisuuslain perusteella työnantaja on velvollinen tekemään tällaisen kohtuulliset mukautukset siellä työssä, jos työntekijän terveydentila ja toimintakyky sitä edellyttää.

Että se on tärkeä. Mutta sitten tämä kohtuullisuus on tietysti aina tapauskohtaista Joku toinen ratkaisu ja muutos voi olla työnantajalle kohtuullinen ja taas sama muutos voi olla toiselle työnantajalle kohtuutonta, että ne on ihan sitten yksilöllisesti arvioitava.

Satu Lehtinen:

No tällaiset esteettömyys ratkaisut, kuten sanoit, niin ne on hyväksi meille kaikille ja ne varmaan siellä työpaikalla otetaan sitten ihan ilolla vastaan? Me ollaan puhuttu tässä työnantajan näkökulmasta, niin mitä se sitten tarkoittaa sen yksilön näkökulmasta? Sillä on varmaan iso merkitys.

Nina Nevala:

No joku pienikin ratkaisu voi olla yksilölle ja työntekijälle, voi olla ihan kysymys siitä, että voiko hän toimia työelämässä vai ei.

Työnantajan vastuullehan ei kuulu esimerkiksi työmatkaliikkumisen ratkaisut, että jos henkilö tarvitsee esimerkiksi taksikuljetusta tai omaan autoon jotakin muutostöitä, niin ne kuuluu sitten tuonne, vammaispalvelulain perusteella, että oma kotikunta vastaa niistä kuluista. Että sekin on esimerkki siitä, että työmatka, joka on todella tärkeää, että henkilö pääsee työpaikalle, niin ne ei myöskään tule työnantajana kustannettavaksi.

Mutta sitten voi olla ihan juuri tämä, että kyllä täytyy päästä työpaikalle, jos kerran työtä tekee, että siellä voi olla ihan konkreettisesti joku este niissä kulkureiteissä esimerkiksi, että on kynnyksiä tai portaita, ei ole hissiä, jos työpaikka on jossain vanhassa rakennuksessa ja työnantaja on vuokralla siinä. Että jos ne ei ole omat toimitilat, niin silloinhan se sitten kuuluu sen rakennuksen omistajan vastuulle.

Satu Lehtinen:

Mitä tarkoittaa tällainen periaate, kuin suunnittele kaikille?

Nina Nevala:

No suunnittele kaikille -periaate tarkoittaa sitä, että jo suunnitteluvaiheessa huomioidaan esteettömyys niin, että suunnitellaan todellakin kaikille erilaisille ihmisille ne ratkaisut. Tämä suunnittele kaikille -periaatehan on kyllä kivasti laajentunut viime vuosina. Jos ajatellaan nyt vaikka kännykän käyttöä tai tekstiviestien tuloa, ne helpottaa hyvin esimerkiksi kuulovammaisten henkilöiden tilannetta.

Ja meillä on äänikirjoja paljon ja erilaisia, meillä on näitä podcast haastatteluja, jotka helpottaa taas vaikka näkövammaisten henkilöiden tiedonsaantia. Mutta jos ajatellaan ihan tilasuunnittelua,

tiedotusaineistojen suunnittelua, käyttöliittymien, kaikkien teknisten laitteiden suunnittelua niin, että jo heti alussa, kun niitä suunnitellaan, ajatellaan se ja huomioidaan esteettömyys niin, että niihin ei tarvitse jälkikäteen tehdä mitään muutoksia. Silloinhan se on tietysti kaikista edullisinta, kun heti alussa suunnitellaan kaikille erilaisille käyttäjille.

Ja tietysti myöskin palvelut. Meillä on tosi paljon erilaisia palveluja niin, että kaikki voi käyttää niitä palveluja. Sähköiset palvelut on tietysti tässä yksi hyvä esimerkki, että ne on usein esteettömästi saavutettavissa.

Satu Lehtinen: Ja näistä esteettömistä ratkaisuista ei varmasti ole kenellekään vahinkoa?

Nina Nevala: Ei, että ne auttaa kaikkien ja helpottaa kaikkien toimintaa. Usein tehostaa niitä työprosesseja, helpottaa esimerkiksi, jos ajatellaan tiloja ja tilojen esteettömyyttä, niin helpottaa erilaisten apuvälineiden käyttöä. Me tiedetään kauppaliikkeet tai lentoasemat, jotka on hyvin esteettömiä. Siellä on kaikkien helppo toimia, niin siellä ei tarvitse sitten yksilöllisiä muutoksia niinkään tehdä.

Satu Lehtinen: No, vanhempi tutkija Nina Nevala, miten sun kokemuksen mukaan tämä esteettömyys suomalaisilla työpaikoilla tänä päivänä toteutuu?

Nina Nevala: No, sanoisin, että hyvin vaihtelevasti. Meillä on esteettömiä työpaikkoja, työpaikkoja, joissa esteettömyys huomioidaan. Usein se kuitenkin tulee sitä kautta, että jollakin työntekijällä on joku vamma tai sairaus, niin siihen esteettömyyteen jotenkin kiinnitetään sitten enemmän huomiota ja sitä kautta vasta sitten, se esteettömyys kehittyy.

Sitten on tietysti näitä sekä palveluja että erilaisia työpaikkoja, jotka ei ole ollenkaan kaikkien saavutettavissa. Että valitettavasti ja ihan, jos ajatellaan koulumaailmasta lähtien työpaikoille niin tiedetään, että vaikka peruskorjataan työpaikkarakennuksia tai kouluja, niin niin ne ei kuitenkaan senkään jälkeen ole vielä kaikkien käytettävissä. Että siitä meillä on kyllä esimerkkejä.

Satu Lehtinen: Mikä sitten estää esteettömyyttä? Miksi nämä ratkaisut ei toteudu? Jos ei se ole aina rahastakaan kiinni, niin mistä se sitten on kiinni?

Nina Nevala: Eiköhän se ole yleisistä asenteista ja tiedon puutteesta. Eli esteettömyys, ei välttämättä nähdä

sen merkitystä ja tärkeyttä ja sitä pidetään jotenkin ylimääräisenä asiana.

Se tietysti aiheuttaa kustannuksia juuri sen takia, että jos suunnittelussa ei huomioida esteettömyyttä tai rakennusvalvonta ei esimerkiksi riittävästi valvoo sen toteutumista.

Jos jälkikäteen joudutaan tekemään muutoksia, niin kaikki tietävät, että kaikki muutokset aiheuttaa taas sitten kustannuksia. Kaikista edullisimmin ja tehokkaimmin päästään eteenpäin, kun kaikessa suunnittelussa esteettömyys on koko ajan mukana, tilojen, palvelujen ja rakennusten.

Ja meillä on erilaisia työntekijöitä työpaikoilla ja huomataan, että esteettömissä ympäristöissä ja myönteisessä asenteessa, niin meillä on se voimavara sitten työn kehittämiseen.

Satu Lehtinen:

Jos nyt Nina Nevala antaisin sinulle taikasauvan ja saisit yhden asian suomalaisilla työpaikoilla muuttaa tähän esteettömyyteen liittyen, niin mitä tekisit?

Nina Nevala:

No muuttaisin nämä asenteet sillä taikasauvalla sillä tavalla, että olisi monimuotoiset työyhteisöt ja esteettömät työpaikat ja kaikki palvelut ja nähtäisiin, että siinä on se voima, että siitä erilaisuudesta syntyy niitä uusia innovaatioita. Ja Suomi olisi tämmöinen edelläkävijä, että meillä kaikki voisivat toimia yhdenvertaisesti. Että jotenkin ne yleiset asenteet muuttaisin.